

Orizonturile conștiinței de sine și depășirea sentimentului de insecuritate

**[The horizons of self-awareness
and overcoming the feeling of insecurity]**

Anton CARPINSCHI

Abstract

Dedicated to the memory of the Romanian scientist Petre Andrei – professor of sociology at the University of Iași and democratic politician in the interwar period – this essay is a meditation on the fragility of the human condition in the face of the temptations and pitfalls of politics, as well as on our chances of overcoming the feeling of insecurity generated by socio-political crises. Starting from a scenario of increasing the feeling of insecurity in society, a self-reflexive strategy is proposed to overcome the feeling of personal insecurity. Reflexive-therapeutic, the whole approach is tested through an experiment of participatory thinking conceived in the horizon of experiential states of self conscience.

Keywords: *cultural models; feeling of insecurity; multidimensional self conscience; social cleavages; zero sum political games*

Introducere

Printre ultimele gânduri transmise de savantul Petre Andrei celor patru fii înaintea tragicului său sfârșit a fost și acela de a nu face politică și de a nu cădea în pasiunea jocurilor pentru putere. Am aflat despre acest teribil avertisment direct de la unul dintre fiii savantului, profesorul Petru P. Andrei pe care, în calitate de tânăr asistent la Facultatea de filosofie, am avut onoare să îl cunosc la începutul anilor 1970 în sala de lectură a Bibliotecii Centrale Universitare din Iași. Susțineam la vremea aceea un curs de Doctrină politice contemporane, recent introdus în programa universitară, și făcusem o cerere către directorul bibliotecii pentru a împrumuta câteva cărți de la fondul secret (celebrul Fond S). Printre acestea și cărțile lui Petre Andrei, *Sociologie generală* și *Fascismul*. Ulterior, am mai avut deseori ocazia să discut cu profesorul Petre P. Andrei, iar după căderea comunismului, în contextul colaborării mele cu Universitatea „Petre Andrei” din Iași, aceste discuții au căpătat o și mai mare amploare și profunzime.

Două ipoteze și câteva întrebări călăuzitoare

Dedicat memoriei savantului român Petre Andrei – profesor de sociologie la

Universitatea din Iași și om politic democrat în perioada interbelică –, acest eseu este o meditație referitoare la fragilitatea condiției umane în fața ispitelor și capcanelor politicii, precum și la șansele depășirii sentimentului de insecuritate generat de crizele social-politice. Plecând de la un scenariu al creșterii sentimentului insecurității în societate, în acest eseu propun o strategie autoreflexivă pentru depășirea sentimentului insecurității personale. În acest scop, avansez două ipoteze complementare. Potrivit primei ipoteze, *sentimentul de insecuritate crește în societate atunci când jocurile politice de sumă nulă acaparează relațiile de putere perturbând, astfel, modelele culturale și clivajele structurale ale societății*. În circumstanțele creșterii sentimentului de insecuritate în societate, *depășirea sentimentului insecurității personale devine posibilă, potrivit celei de a doua ipoteze, prin explorarea orizonturilor experiențiale ale conștiinței de sine și valorificarea potențialului securizant al acestora*.

Plecând de la aceste ipoteze îmi pun, în continuare, câteva întrebări călăuzitoare: ce legătură există între jocurile politice de sumă nulă, relațiile de putere, modelele culturale, clivajele sociale și creșterea sentimentului de insecuritate în societate? Cum se explică impactul relațiilor de putere asupra modelelor culturale și clivajelor sociale? Dar influența modelelor culturale și clivajelor sociale asupra relațiilor de putere? Cum se explică legăturile dintre explorarea orizonturilor experiențiale ale conștiinței sinelui, valorificarea potențialului lor securizant și depășirea sentimentului insecurității personale? În căutarea răspunsurilor, voi testa printr-un *experiment de gândire participativă* scenariul creșterii sentimentului de insecuritate în societate și strategia autoreflexivă pentru depășirea sentimentului insecurității personale.

Un experiment de gândire participativă. Despre nodurile rețelelor semantice și structurile conceptual-experiențiale

Difuz și persistent, sentimentul insecurității resimțit de omul modernității târzii este generat de numeroase procese globale cu reverberații în plan personal și interpersonal. Civilizația umană se prezintă astăzi sub forma unei fragile coexistențe competiționale tensionate de disparitățile economico-sociale, confruntarea geostrategică a superputerilor, disputele ideologico-politice, incontrollablele raporturi cu mediul natural, dezechilibrele demografice și de gen, conflictele confesional-religioase etc. Acutizate prin inginerii financiare, speculații bursiere, conflicte politico-militare, pandemii devastatoare și războaie mediatice, aceste tensiuni structurale se transformă tot mai des în crize globale și/sau regionale declanșatoare de neliniști și îngrijorări ce întrețin la nivel personal și interpersonal un sentiment de insecuritate difuză pe fondul căruia se suprapun propriile narațiuni identitare încărcate, deseori, de drame și de neîmpliniri.

În aceste circumstanțe, potrivit primei ipoteze, sentimentul de insecuritate crește în societate atunci când jocurile politice de sumă nulă – jocurile în care câștigătorul ia tot iar învinsul pierde tot – acaparează relațiile de putere perturbând, astfel, modelele culturale și clivajele structurale ale unei societăți. Observăm că prima ipoteză se prezintă ca un *flux de fenomene social-politice transpuse în plan mental într-o rețea semantică în care nodurile rețelei sunt anumite structuri conceptuale*. „Jocurile politice de sumă nulă”, „acapararea relațiilor de putere”, „perturbarea modelelor culturale și clivajelor sociale”, „creșterea sentimentului de insecuritate în societate” sunt structuri conceptuale deoarece fiecare dintre aceste locuțiuni se prezintă ca *structuri semantice proprii*. De pildă, asocierea semantică a unor concepte precum, „joc”, „politic”, „sumă”, „nul”, sau a conceptelor „acaparare”, „relație”, „putere” a condus la apariția unor structuri conceptuale cu o semnificație proprie: „jocurile politice de sumă nulă”, respectiv, „acapararea relațiilor de putere”. Același proces de aglutinare semantică se produce și

în cazul celorlalte locuțiuni avansate în acest eseu. Nivel al reprezentării mentale în care informațiile lingvistice și cele senzorio-motorii sunt compatibilizate, structurile conceptuale se plasează la intersecția semanticii și cogniției. Faptul că un singur nivel al reprezentării mentale – structura conceptuală – compatibilizează o diversitate de termeni și informații conferă structurii conceptuale putere cognitivă și capacitate operațională. Singularitatea nivelului reprezentării mentale capabil de compatibilizarea diversității termenilor și informațiilor conferă structurilor conceptuale o deosebită importanță în arhitectonica gândirii. Informații acumulate și împărtășite prin modalități diferite – senzoriale, motorii, lingvistice, raționale – structurile conceptuale ordonează întreaga noastră activitate mentală.

Constructe conceptuale dotate cu putere explicativă și capacitate semantică, structurile conceptuale organizate în rețele semantice oferă, spre deosebire de conceptele singulare, explicații mai profunde și modelări mai adecvate ale proceselor sociale. Mulțumită bagajului informațional-cognitiv încapsulat în cuvinte și locuțiuni, structurile conceptuale participă la procesarea mentală și la rezolvarea unor probleme teoretice și practice. Caracterul explicativ și operațional conferă structurilor conceptuale capacitatea de a efectua și media operații intelectuale, de a organiza experimente cognitive și de a planifica activități practice, implicit, posibilitatea îmbunătățirii potențialului cognitiv și creativ al minții umane. Astfel, prin succesiunea și întrepătrunderea lor într-o rețea semantică, structurile conceptuale menționate anterior conturează un scenariu al creșterii sentimentului de insecuritate în societate. Altfel spus, aceste structuri conceptuale corelate semantic configurează *imaginea mentală* a creșterii sentimentului de insecuritate în societate.

În viața reală, însă, întâlnirea semanticii și cogniției se produce pe fondul stărilor experiențiale ale observatorului participant. În fluxul evenimentelor la care participăm sau despre care luăm cunoștință, fiecare dintre noi trăiește stări experiențiale variate, de natură cognitiv-reflexivă, emoțional-afectivă, motivațional-volitivă. De-a lungul vieții trăim în diverse situații bucuria cooperării, tensiunea competițiilor, încrâncenarea conflictelor, decepția înfrângerii. În aceste circumstanțe, propun rafinarea termenului „structuri conceptuale” prin introducerea termenului *structuri conceptual-experiențiale*. Atunci când folosesc termenul „structuri conceptual-experiențiale” mă refer la *conceptualizarea stărilor experiențiale ale observatorului participant*, altfel spus, mă refer la valorificarea stărilor experiențiale ale observatorului participant prin transpunerea acestora în structuri conceptual-experiențiale. Mai precis, am în vedere valorificarea resurselor cognitive, afective, volitive existente în stările mele experiențiale și transpunerea acestora în structurile conceptual-experiențiale ale unui scenariu personalizat al creșterii sentimentului de insecuritate în societate.

Așadar, „jocurile politice de sumă nulă”, „acapararea relațiilor de putere”, „perturbarea modelelor culturale și a clivajelor sociale”, „creșterea sentimentului de insecuritate în societate” nu sunt structurile conceptuale ale unui scenariu abstract elaborat de un observator extern. Resimțite ca *experiențe ale observatorului participant*, aceste structuri conceptuale sunt asumate ca *structuri conceptual-experiențiale personalizate*. Fiecare dintre noi, în calitate de observator participant, resimte creșterea sentimentului de insecuritate în societate. Resimțind creșterea sentimentului de insecuritate în societate fiecare dintre noi are, printr-un *exercițiu de gândire participativă*, posibilitatea conceptualizării propriilor stări experiențiale. Astfel se explică faptul că, în demersul nostru autoreflexiv putem asuma cu ajutorul propriilor stări experiențiale imaginea mentală a creșterii sentimentului de insecuritate în societate ca o *trăire personală conceptualizată*.

Jocurile politice de sumă nulă și creșterea sentimentului insecurității în societate. Un scenariu al observatorului participant

În continuare, îmi propun testarea primei ipoteze a acestui eseu, având în minte sentimentul insecurității sociale și personale trăit și transmis de savantul Petre Andrei fiilor săi atunci când, cu ultimele cuvinte, îi povățuia să nu facă politică și să nu cadă în pasiunea jocurilor pentru putere. În acest experiment de gândire, plasându-mă pe poziția observatorului participant, percep politica drept *(re)alocarea pozițiilor, funcțiilor, resurselor prin controlarea/influențarea relațiilor asimetrice de putere: conducere-ascultare/dominare-subordonare*. În orizontul stărilor mele experiențiale politica apare ca un *comportament emoțional-rațional de controlare/influențare a relațiilor de putere într-o lume a coexistenței și confruntării intereselor publice și private*. Precum *Ianus bifrons* – vechea divinitate a mitologiei romane – politica își arată fața emoțională în trăirea stărilor pozitive/negative ce însoțesc confruntarea pentru *(re)alocarea pozițiilor, funcțiilor și resurselor și fața rațională în calcularea strategiilor (re)alocării pozițiilor, funcțiilor și resurselor*. Imperativul *supraviețuirii colective* solicită, însă, oricărui calcul politic atenție pentru menținerea echilibrului fragil între interesele grupurilor privilegiate și interesele generale ale societății.

Observăm, așadar, în activitatea politică prezența unei *duble dualități*. În plan *comportamental*, fața emoțională și fața rațională se combină generând o diversitate de situații, expresii și fizionomii politice, iar în planul *intereselor*, interesele grupurilor privilegiate se combină conjunctural cu interesele generale ale societății. Opuse dar complementare totodată, fața emoțională și fața rațională conferă politicii prin jocul lor permanent de situații și fizionomii o *natură duală emoțional-rațională*. În același timp, confruntarea intereselor grupurilor privilegiate cu interesele generale ale societății conferă politicii, prin echilibrul său fragil, o *natură duală public-privat*.

Natura duală și contradictorie a politicii se regăsește în armătura oricărei societăți la nivelul *relațiilor politice primare* vizând cucerirea și exercitarea puterii decizionale. Astfel, prin relațiile politice primare – aliat vs inamic, putere vs opoziție, dreapta vs stânga – politicienii, grupurile de interese, partidele schimbă relativ des din motive emoționale și din calcule conjuncturale rolul de aliat cu acela de inamic, rolul puterii cu acela al opoziției, interesul public și interesele private și de grup, politica dreptei investiționale cu politica stângii redistributive. Coalizarea tactico-strategică contra inamicului politic; organizarea puterii contra atacurilor opoziției; prioritizarea intereselor private în raport cu cele publice sau invers; primatul dreptei investiționale sau al stângii redistributive sunt tot atâtea expresii ale naturii duale a politicii mereu în căutarea *concilierii ireconcilibilelor*. Dar, dubla dualitate contradictorie a politicii – emoțional-rațional în plan comportamental/public-privat în planul intereselor – se regăsește în armătura oricărei societăți și la nivelul *relațiilor politice derivate* vizând proiectarea și gestionarea politicilor publice sectoriale în plan economico-financiar, de apărare, sanitar, educațional, privind forța de muncă și asistența socială etc. Natura duală și contradictorie a relațiilor de putere și a politicilor publice se reflectă într-o formă multiplicată și diversificată în dinamica *clivajelor sociale structurale*: capital-muncă, angajatori-angajați, urban-rural, central-local cărora li se adaugă o serie de alte clivaje structurale de natură etnică, națională, confesională, religioasă, generațională și de gen.

Rezumând, realitatea social-politică este, prin natura sa duală, permanent tensionată de contrarii structurale. Într-un asemenea *datum* existențial, menirea fondatoare a relațiilor de putere de-a lungul istoriei a fost și a rămas aceea de a *menține dinamica modelelor culturale și a clivajelor sociale în folosul grupurilor privilegiate, dar în limitele supraviețuirii colective*.

Potrivit primei ipoteze, însă, atunci când relațiile de putere degenerază într-un joc politic de sumă nulă vizând maximizarea câștigurilor unui singur grup de interese în detrimentul celorlalte și al societății în întregul ei, se produce perturbarea modelelor culturale și clivajelor sociale. O societate în care perturbarea modelelor culturale și clivajelor sociale pune în pericol supraviețuirea colectivă devine terenul propice declanșării crizelor de securitate socială și, implicit, creșterii sentimentului de insecuritate personală.

Să ne imaginăm, acum, creșterea sentimentului de insecuritate în societatea românească a anilor 1938-1940, anii dictaturii regale sub Carol al II-lea și, totodată, ultimii ani de viață ai savantului Petre Andrei. Sunt anii în care, pe fondul declanșării iminente al celui de al doilea război mondial, criza politică în Europa favorizează instaurarea regimurilor dictatoriale și creșterea sentimentului de insecuritate în societate. Acaparate de forțele extremiste ale dictaturii totalitare, relațiile de putere se transformă în jocuri de sumă nulă, jocuri politice în care învingătorul ia tot, iar învinsul pierde tot. În România, impactul jocului politic de sumă nulă practicat de forțele extremiste, legionare este rapid și catastrofal. Pe fondul radicalizării politice a modelelor culturale, al iradierii acestora în anumite categorii ale populației și al adâncirii dramatice a clivajelor sociale, toți actorii sociali și politici nu au decât de pierdut. În acest context politic, sunt asasinați de comandourile legionare Nicolae Iorga și Virgil Madgearu, personalități marcante ale culturii și politicii democratice în România. În circumstanțele tragice ale exacerbarii violențelor politice, căderii morale și deteriorării comportamentelor, omul politic democrat Petre Andrei resimte tot mai acut pericolul creșterii insecurității sociale și personale presimțind, totodată, propriul său sfârșit de observator participant pe scena politică românească.

Depășirea sentimentului insecurității personale. O strategie autoreflexivă în orizontul sinelui multidimensional

Potrivit celei de a doua ipoteze, depășirea sentimentului insecurității personale devine posibilă prin explorarea orizonturilor experiențiale ale conștiinței de sine și valorificarea potențialului securizant al acestora. Altfel spus, prin explorarea stărilor experiențiale ale unui „eu însumi” statornicit în profunzimile conștiinței, eu – în calitate de observator participant, de eu manifest – pot proiecta o strategie autoreflexivă vizând depășirea sentimentului insecurității personale. Dar, pentru proiectarea unei strategii autoreflexive am nevoie de un *model multidimensional al conștiinței de sine*. Configurarea unui asemenea model mental m-ar ajuta să identific centrul operațional și orizonturile experiențiale ale sinelui confruntat cu sentimentul insecurității. Să explorăm, așadar, orizonturile experiențiale și centrul operațional al sinelui multidimensional!

Descifrarea informațiilor genetice și reconstituirea filiațiilor genealogice dezvăluie orizontul *ancestral-biogenetic* al sinelui fiecăruia dintre noi. Explorările eului psihologic în orizontul sinelui ancestral-biogenetic pun în evidență informația genetică transmisă ereditar. Fiecare dintre noi este, prin sinele său ancestral-biogenetic, purtătorul temporar al unor informații genetice și caracteristici genotipice provenite de la înaintași. Fiecare dintre noi poate trăi o diminuare a sentimentului insecurității personale atunci când convertește informația genetică impersonală în emoții și sentimente pozitive trăite și transmise din generație în generație în mediul familial prin narațiunile identitare. Sinele ancestral-biogenetic apare în aceste circumstanțe ca *depozitarul informațional al unui potențial securizant* valorificabil într-o strategie autoreflexiv-terapeutică.

Dar, noi nu suntem numai ființe biogenetice. În straturile străvechi ale sinelui ancestral-biogenetic își făcuseră loc deja rădăcinile *sinelui cultural-arhetipal*. Spre deosebire de

inconștientul opac al individului, inconștientul colectiv descoperit de Carl Jung ne-a dezvăluit lumea arhetipurilor cultural-spirituale stocate în memoria speciei umane. Astfel, prin contemplarea „imaginilor primordiale” ale Tatălui, Mamei, Eroului, Prietenului, Dușmanului, Focului, Apei, Casei, Ogorului etc. au ieșit la lumină din straturile profunde ale inconștientului colectiv și suprapersonal reprezentări și simboluri arhetipale cu potențial terapeutic-securizant. Având acces la lumea tipurilor cultural-spirituale, a reprezentărilor arhetipale și a modelelor culturale, sinele cultural-arhetipal – *sinele-relevu* care asigură comunicarea între conștientul personal și inconștientul colectiv – poate fi perceput ca *reper identitar-securizant*.

Sinele ancestral-biogenetic și sinele cultural-arhetipal evoluează în medii psihosociale variate. Prin conștientizarea mediului psihosocial, în conștiința sinelui se conturează orizontul său *psihosocial*. În acest orizont experiențial, medierea interactivă, autoreglementarea, estimarea de sine, comportamentul autocorectiv, interacțiunea comunicativă configurează comportamentul personal și comunitar. Constituirea psihosocială a sinelui, implicit, dimensiunea socială a estimării de sine sunt puse mereu sub lupa modelelor culturale și a clivajelor sociale. Activitatea fiecăruia dintre noi de-a lungul vieții este filtrată prin modelele culturale ale propriei formări în marja clivajelor sociale statornicite: profesional-ocupațional, de gen, vârstă, apartenență familială, etnică, națională, orientare confesional-religioasă etc. În aceste circumstanțe, am putea spune că sinele psihosocial este perceput ca un *ghid personal de comportare în societate*.

Constituirea psihosocială a sinelui s-a produs prin asumarea unor principii și valori în orizontul *sinelui moral*. În miezul realităților sociale, pe fondul coagulării relațiilor și instituțiilor culturale, sinele moral a apărut și s-a impus în timp ca o valoare cardinală. Dar, în mijlocul tulburărilor lumii de astăzi, mai putem răspunde la întrebarea „cum ar trebui să trăim?”. Pe fondul conflictului contemporan al valorilor și disoluției principiului autorității, unde mai este locul sinelui moral? Aflat undeva între „imperativul categoric” și „minima moralia”, continui să cred că *respectarea reciprocă a demnității umane* rămâne esența sinelui moral și o garanție a diminuării sentimentului de insecuritate.

Dar tot în orizontul conștiinței de sine, prin trăirile *sinelui spiritual-religios* ne aflăm în căutarea *spiritualității ordonatoare universale*. Din nevoia înăbușirii sentimentului de insecuritate generat de tenebrele neantului, angoasele necunoscutului, propriile tentații și slăbiciuni, credem și ne încredințăm Cuiva de dincolo de noi. Acest Cineva/Ceva de dincolo de noi și deasupra noastră este *Referențialul absolut* resimțit de sinele spiritual-religios ca suport existențial.

Ajunși aici îmi pun următoarea întrebare: cum reușim să corelăm informațiile și să evaluăm mesajele venite din orizonturi experiențiale atât de diferite? Perechea a eului manifest apărută prin dedublarea miraculoasă a acestuia, *sinele comprehensiv* – eul interior și partenerul meu de dialog – este acela care, prin *trăirea comprehensivă*, este capabil să înțeleagă într-o manieră profundă și cuprinzătoare informațiile și mesajele provenind din orizonturi experiențiale și situații de viață atât de diferite. Atunci când mă refer la trăirea comprehensivă, am în vedere *înțelegerea profundă și cuprinzătoare a unei situații prin transpunerea în situația respectivă și descifrarea din interior a sensului acesteia*. Printr-o astfel de poziționare, sinele comprehensiv își asumă rolul de *centru operațional-semantic* al sinelui multidimensional și, respectiv, al eului manifest. Capacitatea transpunerii în situații variate combinată cu puterea înțelegerii și descifrării din interior a sensului diferitelor situații permit sinelui comprehensiv să analizeze și să decanteze informații, să discearnă semnificații și să interpreteze acțiuni, să explice și să evalueze situații variate. În calitate de centru operațional-semantic, sinele comprehensiv concepe programe, proiectează scenarii și strategii, inspiră acțiuni pe care eul manifest le valorifică prin orizonturile

sale experiențiale. Plasat în centrul sinelui multidimensional, sinele comprehensiv interacționează cu sinele ancestral-biogenetic, sinele cultural-arhetipal, sinele psihosocial, sinele moral, sinele spiritual-religios ajutându-ne, astfel, să căpătăm o imagine coerentă a locului nostru în lume.

Rezumând, din perspectiva modelului multidimensional, conștiința sinelui apare drept conștientizare a identității multiple a sinelui prin explorarea orizonturilor sale experiențiale. Trăirile în orizonturi experiențiale variate conferă sinelui multidimensional consistență structurală, capacitate exploratorie, valențe terapeutice. Prin răsfrângerea orizonturilor experiențiale ale conștiinței de sine, sinele comprehensiv aduce laolaltă într-o strategie autoreflexiv-terapeutică sinele ancestral-biogenetic ca *depozitar informațional al unui potențial securizant*, sinele cultural-arhetipal ca *reper identitar-securizant al eului*, sinele psihosocial ca *ghid personal al comportamentului în societate*, sinele moral ca *garant al respectării reciproce a demnității umane*, sinele spiritual-religios ca *suport existențial cu valențe securizante*. Filtrând spectacolul lumii prin trăirea stărilor experiențiale ale sinelui profund, sinele comprehensiv ne împacă cu lumea și cu noi înșine oferindu-ne, astfel, șansa depășirii sentimentului de insecuritate.

În loc de concluzii. Spre un model personalizat al conștiinței de sine

Miza acestui eseu autoreflexiv este *depășirea sentimentului insecurității personale prin explorarea orizonturilor experiențiale ale conștiinței de sine*. În căutarea autenticității securizante trăim, însă, experiențe multiple pe un fond emoțional variind de la satisfacții morale și intelectuale până la insatisfacțiile și dezamăgirile pricinuite de propriile limite și erori, insuficiența evaluării raportului dezirabil-indezirabil, imprecizia prevederii „viitorilor posibili”, contextele nefavorabile și forțele ostile cu care ne confruntăm de-a lungul vieții. Minteă trăiește într-un context personal și situațional și, implicit, într-un permanent mediu emoțional-afectiv, emoțiile și sentimentele pozitive și negative colorând în tonuri mai calde sau mai reci firul gândurilor și acțiunilor noastre. Ca persoane și colectivități ne zbatem mereu între amenințările care ne pândesc din exterior și propriile vulnerabilități care ne slăbesc din interior. Sunt amenințări și vulnerabilități ce vin din urmările trecutului, complicațiile prezentului, incertitudinile viitorului. Subiectivă, estimarea vulnerabilităților interne pare, uneori, mai imprecisă și dificilă în raport cu identificarea amenințărilor externe. Suntem adesea tentați să fim mai atenți și să supraevaluăm pericolele ce ne amenință din afară, decât să evaluăm lucid și responsabil propriile limite și culpabilități. Iată-ne, așadar, în situația confruntării cu un risc insidios, acela al autosuficienței și automulțumirii.

În aceste circumstanțe îngrijorătoare nu pot evita următoarea întrebare: cum funcționează modelul multidimensional al sinelui într-o situație de criză? Altfel spus, aflat într-o situație excepțională spre ce orizont experiențial al conștiinței de sine îmi voi îndrepta atenția? Îmi voi putea înăbuși sentimentul insecurității apelând la moștenirea bio-genetică sau, poate, la memoria colectivă a arhetipurilor culturale? Dar, poate reglementările psiho-sociale împreună cu principiile și valorile morale mă vor ajuta mai mult? Sau, poate, trăirile spiritual-religioase? Desigur, fiecare dintre aceste stări experiențiale puternic înrădăcinate în sinele multidimensional participă în mod specific – în funcție de profilul psiho-moral al eului manifest, de natura și gradul de ostilitate al împrejurărilor – la diminuarea sentimentului de insecuritate. Potrivit, însă, modelului multidimensional al sinelui, sinele comprehensiv – deținătorul unei puteri de înțelegere profundă și cuprinzătoare și al unei capacități de descifrare a sensului datorită transpunerii în situații variate – ne poate orienta spre un anumit orizont experiențial. Plasat în poziția privilegiată de centru operațional-semantic, sinele comprehensiv rămâne, din punctul meu

de vedere, cel care într-o anumite situație excepțională ne poate sfătui, în cunoștință de cauză și cu bune intenții, ce orizont sau ce orizonturi experiențiale ne pot ajuta pentru depășirea sentimentului de insecuritate. Aceasta înseamnă că sinele comprehensiv trebuie mereu testat în situații concrete de viață. Personalizate și testate, sinele comprehensiv și orizonturile sale experiențiale pot deveni tainicul prieten și sfătuitor al eului nostru manifest de-a lungul vieții.